
RELACIONS INTERNACIONALS

Segon quadrimestre Curs 1998/99

Professores: Laura Feliu i Ferran Izquierdo

Objectius i presentació general

Aquesta assignatura (quadrimestral) té un doble objectiu: familiaritzar l'estudiant amb els instruments d'anàlisi propis de les Relacions Internacionals i donar-li informació sobre esdeveniments internacionals. Aquesta informació (seleccionada) ajudarà l'estudiant, d'una banda, a conèixer fets i, d'altra, a examinar aquests fets dins d'un marc analític.

El curs s'ha dividit en tres grans blocs, respectivament: "teoria i conceptes", "sistema internacional" i "societat internacional global (1945-1998)". Cadascun d'aquests blocs, al seu torn, està dividit en diverses lliçons o temes, fins a un total de 20. No tots els temes o lliçons tindran un tractament idèntic (en termes d'hores de classe).

Els estudiants hauran de fer una sèrie de lectures obligatòries, indicades al programa. Les lectures, juntament amb la matèria donada a les classes, constituïran l'objecte de l'examen final. Per a l'actualització dels temes es recomana el seguiment d'alguns anuaris (vegeu apartat final amb obres de referència).

PROGRAMA

PART I. TEORIA I CONCEPTES

Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi

1. La problemàtica internacional: guerra i pau
2. Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I guerra mundial
3. Origen anglo-saxó de la disciplina: el marc de les ciències socials
4. Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva.

Universitat de València

Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament

1. Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa
2. Tradició grociana: ordre o societat d'estats
3. Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial

Tema 3. Grans aproximacions a les relacions internacionals

1. Paradigmes, mapes mentals o imatges del món
2. Realisme i anàlisi de la guerra freda
3. El transnacionalisme i els problemes globals
4. L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament

Tema 4. La societat internacional actual

1. Objecte d'estudi de les relacions internacionals
2. Societat d'estats i societat transnacional
3. Anarquia *versus* ordre
4. Mecanismes d'ordre internacional
5. Fragmentació *versus* globalisme

PART II. SISTEMA INTERNACIONAL

Tema 5. El sistema internacional: instrument d'anàlisi

1. Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles)
2. Ambit geogràfic: sistema obert o parcial *versus* sistema tancat o mundial
3. Sistema de valors: sistema homogeni *versus* sistema heterogeni
4. Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals

Tema 6. Els actors del sistema internacional

1. Definició d'actor internacional
2. Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)
3. Altres tipologies

Tema 7. L'estat: el sistema d'estats

1. Igualtat jurídica: sobirania i territori
2. Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional
3. Recursos tangibles i intangibles
4. La transformació del poder internacional a finals del segle XX: el poder "suau"

Tema 8. Les potències del sistema

1. La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional

2. Les potències diplomàtiques tradicionals
3. El concepte de potència internacional en l'actualitat: el control del poder estructural
4. El fenomen de les superpotències al món nuclear
5. Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potència mitjana i potència regional

Tema 9. Les organitzacions internacionals

- 1.1. Definició d'organització internacional (intergovernamental)
2. Origen i desenvolupament del fenomen
3. Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional
4. Estructura i mecanismes de presa de decisions
5. Regionalisme i organitzacions internacionals

Tema 10. Les forces transnacionals

1. Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)
2. Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari
3. Definició d'empresa transnacional
4. Impacte de les empreses transnacionals en la societat
5. internacional

Tema 11. L'estructura del sistema internacional

1. Polaritat o distribució del poder
2. Tipologia: sistema unipolar, bipolar i multipolar
3. Policentrisme versus polaritat
4. Estabilitat i canvi en el sistema

Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: conflicte

1. La noció de conflicte
2. La violència en la societat internacional
3. Tensions, crisis i guerra
4. Trets característics dels conflictes armats (1945-1995)

Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: cooperació

1. La noció de cooperació
2. Àmbits de cooperació (polític, militar, econòmic)
3. Formes de cooperació: formal versus informal, bilateral versus multilateral, pública versus privada
4. L'ajut oficial per al desenvolupament
5. La noció d'integració: definició i tipologia

PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-1996)

Tema 14. Gènesi de l'actual sistema internacional

3. Gènesi de les grans dinàmiques del sistema
4. L'organització universal (Nacions Unides): Carta de San Francisco
5. El sistema econòmic internacional: Bretton Woods
6. La fractura Est/Oest: Conferència de Ialta
7. La fractura centre/perifèria: Conferència de Bandung

Tema 15. Nacions Unides

1. Gènesi de l'organització: San Francisco
2. Finalitat multifuncional
3. Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides
4. Estructura institucional
5. Mecanismes de presa de decisions

Tema 16. Nacions Unides: àmbits d'actuació

1. Pau i seguretat internacionals
2. Mecanismes prevists a la Carta (capítols VI i VII)
3. Les operacions de manteniment de la pau
4. Progrés econòmic i social, desenvolupament
5. Drets humans

Tema 17. Erosió i transformació del sistema: Fractura Est/Oest

1. Confrontació dels blocs: guerra freda
2. Relacions USA-URSS (armes nuclears)
3. Policentrisme (França, R.P. Xina)
4. Paneuropeisme (*Ostpolitik*, CSCE)
5. Gorbatxev i la desaparició del bloc de l'Est

Tema 18. Erosió i transformació del sistema: Fractura Centre/Perifèria

1. L'aparició del Tercer Món: Bandung i el Moviment dels No Alineats
2. L'organització politicoeconòmica de la perifèria: el Nou Ordre Econòmic Internacional
3. L'impacte del petroli
4. La fragmentació de la perifèria
5. La perifèria com força ideologicocultural: islamisme

Tema 19. Erosió i transformació del sistema: Interdependència econòmica

1. Institucions internacionals (FMI, BM, GATT)
2. Petroli i crisi de Bretton Woods
3. L'avenç vers el multipolarisme (CEE, Japó, Alemanya)

4. Regionalisme versus globalisme

Tema 20. La nova societat internacional: la postguerra freda

4. L'estructura del sistema: tendències d'un procés en curs
5. Reformulació de la seguretat o nova agenda internacional: medi ambient, drets humans, identitat, migracions
6. La perifèria oblidada: el continent africà
7. Nacions Unides: els desafiaments del segle XX

Lectures obligatòries

- BARBÉ, E., *Relaciones Internacionales*, Madrid, Tecnos, 1995. Aquest llibre serveix de manual per al conjunt de l'assignatura. També recull una sèrie de lectures complementàries (breus textos d'ordre polític o analític) que hauran de fer-se al llarg del curs seguint les instruccions del professor. En cadascun dels capítols hi ha bibliografia complementària sobre els temes del programa.

- SALOMÓN, M. *Les Nacions Unides (Estudis Internacionals)*, nº 7, Bellaterra, Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament i Centre Unesco de Catalunya, 1995.

- AA.VV., *Dossier de Lectures: Relacions Internacionals*, Bellaterra, 1998 [pot adquirir-se al Servei de Fotocòpies]. Les lectures d'aquest dossier estan relacionades amb la part III del programa.

Sistema d'avaluació

L'avaluació es dividirà en dos apartats: Treball basat en fitxes, que s'aniran fent durant el curs, dedicades a l'estudi en profunditat d'àrees regionals del món mitjançant la pauta d'anàlisi del sistema internacional, desenvolupada a les classes teòriques (20% de la nota).

En acabar el període lectiu, hi haurà un **examen final**, en les dates fixades per la facultat. El temari de l'examen final inclourà la totalitat del programa i les lectures (80% de la nota).

Obres de referència (anuaris, atles, documents):

AA. VV., *L'état du monde. Annuaire économique et géopolitique mondial*, París, La Découverte, (trad. Castellana

Akal).

Banco Mundial, *Informe sobre el Desarrollo Mundial 19--*, Washington, Banco Mundial.

BOYD, A., *An Atlas of World Affairs*, Londres, Routledge, 1991 (9ª de.).

CARRILLO SALCEDO, Juan Antonio (comp.), *Textos básicos de Naciones Unidas*, Madrid, Tecnos, 1982.

Centro de Investigación para la Paz (CIP), *Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional*, Madrid, CIP/Icaria.

CIDOB, *Anuario internacional CIDOB*, Barcelona, CIDOB.

CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P., *Atlas stratégique et géopolitique*, Brussel.les, Complexe, 1994 (trad. Castellana Alianza, 1986)

IFRI, Ramses. *Rapport annuel mondial sur le système économique et els stratégies*, París, IFRI.

MESA, Roberto (comp.), *La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos* (2 vols), Madrid, Taurus, 1982.

OSMANCZYK, E.J. (ed.), *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, Londres, Taylors & Francis, 1990 (trad. Castellana FCE, 1976).

PLANO, Jack/OLTON, Roy, *The International Relations Dictionary*, Santa Bárbara, ABC-CLIO, 1988.

PNUD, *Informe sobre el Desarrollo Humano.1995*, México, FCE.

SIPRI, *SIPRI Yearbook 19--*, SIPRI/Oxford U.P.